

Miks põrand naksub? Sest targem annab järele

Keerdküsimuste suhetest vanasõnade ja kõnekäändudega

Piret Voolaid

Eesti kirjandusmuuseumi teadur

Ütlusi (vanasõnu ja kõnekäände) nii endistes vormides kui ka tänapäeva olustikuga kohandatud, nt vanasõnaparoodiate kujul või päris uute vormidena, kasutatakse tänapäeval rohkesti ning kindlasti on nende levik võimendunud uute meediakanalite kaudu. Vanasõnade suhe teiste folkloorižanridega on ilmne, teame, et vanasõnad on nii arhailisel kujul kui ka uute modifikatsioonidena (paroodiatena või antivanasõnadena) narratiivides (didaktilise eesmärgiga muinasjuttudes, naljandites ja anekdootides) või meedias väga tuntud. Tavamõistatuste paralleele ütlustega on varem oma uurimustes käsitlenud Arvo Krikmann,¹ siinses artiklis antakse ülevaade vanasõnades kasutamisest ühes teises mõistatuste allžanris, eesti keerdküsimustes. Laias laastus on need küsisõnalise või küsisõnaühendilise algusvormeliga mõistatused, mille puhul küsija eesmärk on vastaja lollitamine ja hanekstõmbamine (*Miks on merevesi soolane? Sellepärast et kalad ei rikneks*). Kirjutises toodud näitetekstid pärinevad eesti keerdküsimuste andmebaasist, mis on leitav interneti-aadressilt <http://www.folklore.ee/Keerdkys>².

Vanasõna või ütluse sisu rakendamine keerdküsimusele omases küsimus-vastus-vormis toimub peasjalikult nelja malli järgi.

¹ Krikmann, Arvo 1997. Sissevaateid folkloori lühivormidesse I. Põhimõisteid, žanrisuhteid, üldprobleeme. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 70–74.

² Voolaid, Piret 2004. Eesti keerdküsimused. <http://www.folklore.ee/Keerdkys>.

1. Üks ja sama kujundituum kord ütlus, kord mõistatus

Lihtsaim variant on tuntud tavamõistatustest – üks ja sama kujundituum võib funktsioneerida kord ütluse, kord mõistatusena, nt *Hobusega tuleb, härgadega läheb* haiguse kohta ja teisalt vanasõna *Haigus hobusega tuleb, aga härgadega läheb*; *Sööda kui venda, seo kui varast* hobuse kohta ja teisalt vanasõna *Hobust sööda kui venda ja seo~köida~hoia kui varast*; *Tules ei põle, vees ei upu, mullas ei mädane* nime kohta, ja teisalt rahvusvaheliselt tuntud vanasõna *Nimi ja sõna ei mädane hauapõhja ka*.

Kõigist perifeersetest mõistatuste alaliikidest on vanasõnade ja kõnekäändudega enim kujundi- ja motiiviparalleele keerdküsimustel, kus algupäraselt vanasõna sisu rakendatakse edukalt keerdküsimusele omases küsimus-vastus-vormis. Nimetagem siinkohal keerdküsimused, millel on motiiviparalleelid teaduslikus väljaandes „Eesti vanasõnad I–III” (EV) leiduvate vanasõnatüüpidega. Vanasõnaline õpetlik lause pööratakse küsimuseks ja algne subjekt saab lahenduseks:

Kes on kõikse parem kokk? Tühi kõht. – EV 12 672³: *Tühi kõht on kõige parem kokk.*

Mis on keike parem leivakõrvane? Tühi kõht. – EV 12 673: *Tühi kõht on kõige parem leivakõrvane.*

Millal laps rääkima peab? Siis kui kana pissib. – EV 5531: *Laps räägib siis, kui kana kuseb.*

Hilisemast ajast on teada näiteks:

Mis on truudus? Juhuse puudumine. – *Truudus on juhuse puudus.*

Mis on koledam kui vargus? Surm. – *Surm on koledam kui vargus.*

2. Didaktiline vanasõna või selle modifikatsioon keerdküsimuse vastusepooles

Väga sageli on keerdküsimuse tekst üles ehitatud stiilivõttele, kus huumori toob esile vastusepooles kasutatav tuntud didaktiline vanasõna või selle modifikatsioon:

³ Siin ja edaspidi esitatud numbrid tähistavad tüübinumbreid eesti vanasõnade, artikli lõpu poole ka eesti mõistatuste akadeemilise väljaande järgi.

Miks Nõukogude Liidus elavad inimesed nii vanaks? Kes kannatab, see kaua elab. EV 3174 – Kes kannatab, see kaua elab.

Miks on leib nii kõva? Ta on vanem kui meie. – EV 5703: Leib on vanem kui meie.

Miks kiidavad lapsed isa? Töö kiidab tegijat. – EV 12515: Töö kiidab tegijat.

Miks kardavad lapsed isa? Töö kardab ikka tegijat. Selle viimase vastuse näol näeme tüübi Töö kiidab tegijat parafraseerivat modifikatsiooni EV 12513 (Töö kardab meistrit), kus variant EV 12513B langeb ühte selle näitega (Töö kardab tegijat).

Kudas ilm rikkam on, kas kuldkingades käia või kui enne jaanipäeva vihma sajab? Enne jaanipäeva vihm teeb rikkamaks, mis aitab kuldking, kui vili ei kasva. EV 14044 – Ennejaanipäevane vihm on änäm väärt kui Riia linn.

Mitu kõrd om inemine elun loll? Kats kõrd: edimäne kõrd, ku sünniis; tönõ kõrd, ku surõs. Siin võib täheldada paralleele kahe vanasõnaga: EV 6000 – Kes loll sündides, see loll surres ja EV 2121 – Inimene on kaks korda laps.

Midäs olõ-õi kolmõ maa pääl? Kivil olõ-õi juuri, veel ossa, tsirgul piimä. EV 3929 – Ilmas pole kolme asja: kivil juurt, linnul piima, veel oksa.

Kuidas võib advokaati vankrirattaga võrrelda? Mõlemaid tuleb enne käima panemist määrida. EV 391 – Arstid ja ahukaadid tahtuvad määrimist; EV 10099 – Säks taht kosti, ratas määri.

Miks naised räägivad rohkem kui mehed? Tühjad nõud kolisevad ikka rohkem kui täis. EV 12690 – Tühi tünn kumiseb.

Mis on vana naise ja vana paadi vahet? Need on just üks: vana paat jookseb ja vanad naised ka ei pea. EV 13473 – Vana paat ja vana naine – mõlemad tahtuvad värvimist ja kittimist.

Miks homod jooksevad võidu voodisse? Kes ees, see mees. EV 507 – Kes ees, see mees.

Kuidas eristada Vale-Dimitri õigest Dimitrist? Valel on lühikesed jalad. EV 13249 – Valel on lühikesed jalad. Sama vanasõna on edukat rakendust leidnud veel teisteski keerdküsimustes, mis on viimasel ajal levinud interneti huumorikülgedel ja mille ise sain ühelt tuttavalt selle aasta jaanuaris meililisti kaudu:

Kuidas teha vahet, kas tegu sinu jaoks õige või vale naisega? Valel olevat lühikesed jalad.

Üks vanasõna esineb ka Eestis 1990. aastatel suure populaarsuse omandanud blondiiniküsimuste vastusena:

Miks sein ümber kukub, kui blondiin sellele toetub! Targem annab järele. Tegemist on juhmuse-skriptil⁴ põhineva naljaga, nõukogudeaegsete naljade hulgas esineb sama vanasõna edukalt rumala miilitsa küsimuse vastuses: Miks põrand naksub, kui miilits käib? Targem annab järele. EV 11629 – Targem annab järele.

Eesti ja muude rahvaste vanasõnade hulgas on üks väga produktiivseid moodustusmalle *Parem ... kui ...* (EV 12 – *Parem aasta oota, kui kaks kahetseda*; EV 42 – *Paremb aian kui aia toen*; EV 126 – *Parem aega müüa kui osta*; EV 152 – *Parem aganane leib kui tühi kõht*, EV 8968 – *Parem on pool muna kui ühtid* jne). Sama mall on hõlpsasti äratuntav nii mõneski keerdküsimuse vastusetekstis, mis meenutavad improvisatoorseid „vanasõnu”.

Kumba eelistada, kas ilusat liiderlikku või inetut truud naist? Paremu süüa hulgakesi torti, kui üksi soppa rookida.

Miks AR [Armeenia raadio] vaikib? Paremu vaikida Jerevanis kui rääkida Magadanis.

Milline on Gorbatšovi lemmikvanasõna? Paremu kaks plekki peas kui üks ankeedis.

Oma vormi poolest on vanasõnad, ehkki me neid eesti vanasõnade akadeemilisest väljaandest ei leia, ka järgnevate keerdküsimuste vastused. Hilistekkelisema ainese puhul on sageli tegemist mitmesuguste uute vanasõnamoodustistega, vanasõnaparoodiatega⁵ jne. Mingi oluline osa traditsioonilise vanasõna vormist säilitatakse, mingi osa koostisest vahetatakse välja või midagi lisatakse hoopis juurde, nii et tekibki uue sisu ja eesmärgiga humoorikas versioon, nn naljasõna:

*Mispärast on naiste arv suurem kui meestel? Umbrohi kasvab alati paremini. Aimatav sarnasus on tüüpidega EV 12876 – *Umbrohi kasvab külvamatagi* ja EV 12877 – *Umbrohi on visa kaduma.**

Miks poes pole kala? Kala pole lits, teda kergesti ei püüa.

⁴ Mõistega *skript* tähistavad huumoriuurijad tähendusvälja, mille kutsub esile mingi sõna, situatsioon vms. Nali tekib kahe vastandliku tähendusvälja kokkupõrkes, näiteks siin nimetatud juhmuse-skripti korral rumala ja mõistliku käitumise kokkupõrkes.

⁵ Vanasõnaparoodiate kohta vt nt Krikmann, Arvo 1985. Vanasõnaparoodiatest. – Keel ja Kirjandus 8, 474–483.

Miks on Zaporožetsil mootor taga? Tšem võdumali, tuda i postavili.

Mis kiri peab olema vannitoa uksele? Ära hüppa vette tundmatus kohas.

Millised on sotsialismi kolm põhilist võitu? Vähevõitu, kehuvõitu ja sitavõitu. Viimase tüübi juures on võrdluseks ka kolm vanasõnalist teksti, sh Sotsialismi kolm võitu: vähevõitu, kehuvõitu, kallivõitu.

Mis on sõduri vaenlane? Viin, aga sõdur vaenlast ei karda.

Mis on teenijatüdruk? Tullles lootus, minnes kergendus.

Kas kommunismi ajal eksisteerib armastus? Pole raha, pole ka armastust.

Mis on patsid? Patsid on pikad juhtmed, mille omanikku kiusavad armunud poisid.

Kas kõhn ja kondine naine võib abielluda? Võib, sest mees pole koer, et kondi peale uriseb.

Kas mehed võivad toituda ainult kartulist? Ei, paljalt krae seisab ainult tärgluse varal püsti.

Milline loosung on üleval igas Ukraina linnas? Rahuaatom igasse kodusse!

Milline peab olema iga sõdur? Sõdur peab olema kole, siis vaenlane kardab.

Kas teate, mispärast tüdrukud poiste järgi jooksevad? Ega lõks hiirele järgi ei jookse, ikka vastupidi.

Mis on õhukaitsevägegede deviis? Ise ei lenda ja teistel ei lase ka lennata. Võib täheldada otsesest sugulust kõnekäänuga Koer magab heinte peal – ei söö ise, ei anna ka teistele (vt eesti kõnekäändude andmebaas www.folklore.ee/ justkui).

2009. aasta sügisest, mil kogu maailmas, aga loomulikult ka Eestimaal külvas paanikat uus, rahvasuus seagripiks nimetatud nakkustaud, pärineb keerdküsimus, mis on taas kord hea tõestus sellest, kuidas ühe žanri kunagised mallid jätkavad edasielamist paroodiatena mingi teise žanri funktsioonides.

Kuidas teha vahet gripil ja seagripil? Kel hea gripp, see köhib, kel seagriipp, see rõhib.

Vanasõnad kui lühidad poetilised ja didaktilised üldistavad laused (muutmata kujul, kuid valdavalt siiski uute modifikatsioonidena ja töötlustena) ja ütlused näivad sobivat keerdküsimuste lakoonilisse malli (esinedes tavaliselt just vastusepoolena) väga hästi. Arhailistele vanasõnadele on see vaieldamatult hoopis uus kontekst, mille puhul

tõuseb veelgi rohkem esile vanasõnade vaimukus ja tabavus, seda sageli läbi huumoriprisma.

3. Nn defineerivad keerdküsimused

Iselaadse nähtuse *Mis on?*-alguliste keerdküsimuste seas moodustavad peamiselt nn koolilapse entsüklopeediasse, koolisõnastikku kuuluvad küsimused, mis on kas *mis on?*-algulised, nt *Mis on direktori kabinet? Käskkirjade köök.* või ilma küsisõnalise algusvormelita, nt *Direktori kabinet – käskkirjade köök.* Küsimus koos vastusega võib moodustada lühikese aforistliku mõttetera. Küsimuses esitatav mõiste öeldakse ümber mõne piltliku väljendi abil. Juhindudes teksti vormist, võime tõmmata paralleele kahe teise lühivormiliigi, vanasõna ja kõnekäänuga. Ainult esitusest sõltub, millise žanri alla tekst paigutada: esitades teksti vormiliselt defineeriva aforismina, mitte aga küsisõnalise algusvormeliga küsimusena, võime pidada seda ütluseks. Ja vastupidi: küsimusena esitades võime sisu poolest sama teksti juba keerdküsimuseks nimetada. Keerdküsimus on seega nt *Mis on sigaret? Sigaret on tubakarull, mille ühes otsas on tuli ja teises otsas loll* ning žanrilt aforistlik ütlus sama sisutüübi teisend *Suits on tubakajupp, mille ühes otsas on tuli ja teises otsas rumal.* Eesti keerdküsimuste materjali hulgast võib leida sarnaseid, žanrilt kaheti tõlgendatavaid näiteid:

Mis on aga? / Aga – sõna, mis võimaldab kavalat nägu teha.

Mis on abielu? Lolluste tippsaavutus, mis antakse, kui elu on otsa korral. / Abielu – päris elu abistav osa.

Mis on armastus? Sisemine sügelemine, mida ei saa küüntega kraapida. / Armastus – unustamatu omakasu.

Minek õpetajatetuppa – teekond tapalavale.

Arstikabinet – võrega piiratud kultuurimaja.

Etteütlemine – salajane ülesanne.

Mis on suudlus? 99% sülg ja 1% toidujäänuseid. / Suudlus on elektrinupp ülemisel korral, kui alumisele korrale midagi vaja läheb.

Sellesse allrühma kuulub terve hulk omapäraseid tekste, kus vastusevariantidest nähtub sageli levinud võte – nt eri ametimeeste aforistlikus vormis tõlgendus sama mõiste kohta:

Mis on armastus? Arst: Armastus on haigus, mis tirib kaks erinevast soost inimest voodi. Advokaat: Armastus on protsess, kus alumine jääb kaotajaks ja ülemine võitjaks. Kokk: Armastus on aine, mis sulab nagu või ja rasv panni peal kokku. Ärijuht: Armastus on nagu äri, kus vähem sisse pannakse, kui välja võetakse.

Mis on suudlus? Arst: Jaa, jaa, aga mehed ütlevad, et suudlus on haigus, mida saab ravida süstimisega. Näitleja: No-noh, suudlus on lihtsalt armumäng enne eesriide avanemist. Majavalitseja: Suudlus on koputus ülemisele korrusele, et uks avataks alumisel korrusel. Kapten: Suudlus ennustab tuult ja tormi ning liikumist lainetel. Traktorist: Suudlus on lihtsalt eelsoojendus, millele järgneb külv.

4. Kenninglikud või kenningliku troobiga keerdküsimused

Mitmeil *Mis on?*- ja *Kes on?*-algulistel keerdküsimustel ja nendega puhuti samatüüpeil aforistlikel definitsioonidel on ühisjooni muinasskandinaavia müütilistest lugudest pärit kenningitega. Eriterminitega *kenning* ja *kennt heiti* tähistatakse mingi objekti poetilise nimetusena kasutatud metonüümilis-metafoorseid ümberütleri (need on kirjeldavad poetilised nimetused isiku või asja tavanimetuse asemel). Seesuguseid üldnimede perifrääse kohtab ka 9. ja 10. sajandil ja 11. sajandi algupoolel käibinud Edda-lauludes, iseäranis rohkesti võib neid kohata „Noorema Edda” kolmandas osas „Skaaldskaparmaal” („Lugu skaldikunstist”), mis on sisuliselt skaldiluule õpetus.⁶ Kenningite näol on tegemist ühega kolmest skaldilise luule kujundlikust väljendusvahendist *heiti* ja *fornafn*’i kõrval.⁷ Samast ajast pärinevatest seinamaalingutest ja piltkirjadest nähtub, et neid on kasutatud eufemismidena, rääkides mütoloogilistest olenditest, kuningatest, sõdalastest, naistest, kehaosadest, laevadest, sõjariistadest, merest, kullast, sõjaväelajadel ja jahipidamisega seonduvatel puhkudel.⁸

⁶ Eesti keeles vt Sepp, Rein 1990. Järelsõna. – Noorem Edda. Valik tekste. Klassikalised lood. Tallinn: Eesti Raamat, 125–127.

⁷ Clunies Ross, Margaret 1987. Skáldskaparmál: Snorri Sturluson’s ars poetica and medieval theories of language. Odense: Odense University Press, 31.

⁸ Kuusi, Matti 1992. „Kenning”-jälkiä kalevalaisessa muinasepiikassa? – Metafora: Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 107–124.

Algupärane kenning koosneb kahest nimisõnast: põhisõnast, mis vormilt ja funktsioonilt meenutab tähendussõna, ja vihjesõnast, mis juhib mõtted tähendussõna juurde. Tundub, et põhisõna on tähendussõna(ga samaliigiline) metafoor ja vihjesõna tähendussõnaga samasse mõistevälja kuuluv sõna, mis aitab kenningi tähendust mõista. Soome folklorist Matti Kuusi, kes on vaadelnud kenningite jälgi kalevalalises muinaseepikas, toob näiteks *Nordhavs-speil = Pohjanmeren-peili* ('Põhjamere peegel') – jää. Selle mõistatusliku kenning-sõnapaari peidetud tähendus on otse välja toodud kolmandas sõnas. Matti Kuusi⁹ nimetab tüüpiliste muinaskenningitena sõnaühendeid *kuu sõsar* 'päike', *kullajagaja* 'kuningas'. Leea Virtanen¹⁰ on öelnud, et geneetilist sugulust muinasskandinaavia kenningite ja eesti kenningilaadiliste üleskirjutuste vahel pole tõendatud, kuid kenningliku mõistatuse selgekujulisteks näideteks on ahelstruktuuriga eesti mõistatustüübid:

EM 1324 – *Mustlase uur, sia tamm, konna kaev ja kassi õun? Pää (päikene), lepp, lusikas ja kadakamari.*

EM 1509 – *Oru oinas, laane lammas? Hunt ja karu.*

EM 1876 – *Rüüsi rebane? Korp.*

EM 2165 – *Teeliba, maasuga, metsakukk, meresikk, ranna valgepää vasikas? Regi, ägli, kägu, kala, vaht.* (Viimase tüübi redaktsioonides esinevad veel kenninglikud troobid *nurmenukk – naber* (suur viljahakk), *merehiir – laev*, *meremumm – vähk*, *Tallinna valge vahakivi – sool*, *merekell – laev*, *kõtutaba – naba*, *metsapukk – heinakuhi*, *järvesikk – vähk*, *ussaia tõlk – peni*, *tänavanolk – siga*, *tänavatrull – siga*, *õuetelg – koer*, *kodukukk – kikas*, *soosukk – kuhi*, *õuetõnn – koer*, *tuavähk – laps*, *tanumitont – värat*, *ussehunt – koer*, *laanõ lammas – uss*, *heinaniip – vikat*, *kambrikass – perenaene*.)

EM 2592 – *Õue tõlk ja välja välk? Piits.*

Ka eesti kõnekäändude seas on küllalt palju kenninglikke eufemisme, mida on tavaks nimetada ka kujundlikeks terminiteks, nt tekstid *reerasu* tähendusega 'lumi', *naiste tahk*, *kana ninarätik* tähendusega 'põrand'.¹¹

⁹ Kuusi, Matti 1992. „Kenning”-jälkiä kalevalaisessa muinasepiikassa? – Metafora: Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuurin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 107.

¹⁰ Virtanen, Leea 1966. Suomalais-virolainen arvoitussarja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 14.

¹¹ Baran, Anneli 2005. Fraseoloogilistest liitnimisõnadest. – Mäetagused, 27, 157–167.

Nn kenninglike keerdküsimuste, kus vastuses defineeritakse küsimuspooles esitatud sõna kenningliku troobi abiga, näidetena võib nimetada kirjapanekuid:

Mis on abielu? Mehe lõpp. / Lolluste tippaste.
Mis on akvaarium? Eluskala konserv.
Arvelaud – hullu viiul.
Mis on eksam? Kõrbe ületamine.
Mis on „2”? Argipäeva tõsiasi.
Mis on kamm? Kiilaspea nuhtlus.
Mis on „kohe”? Sõnakõlks.
Mis on kool? Loomaaed. / Piinapink.
Kooliarst – päästeingel.
Koolipink – soolaputka.
Lobisemine – sõnade kõhulahtisus.
Mis on märkus? Päeviku kannatus.
Noorus – lolluse looming.
Nurgas seismine – leinaseisak.
Nutt – tütarlaste relv.
Mis on spikker? Jumala annetus sellele, kes midagi ei tea.
Söökla – ahvide restoran / lahinguväli.
Tahvel – kriidikulutaja.
Tants – tallakulutamine.
Kes on õpetaja? Loomatalitaja. / Tegevusvabaduse piiraja. / Lõvitaltsutaja.
Õppenõukogu – jumalate nõukogu.
Mis on õpetajate tuba? Tapalava.
Mis on õpilane? Puurilind.
WC – daamide buduaar.
Mis on vastamine? Saatuse kutse.

Mõnikord võime keerdküsimustes, nagu just kenninglikele mõistatustele omane, kohata ka pöördstruktuuri – kenninglikku küsimuspoolt:

Mis on tahvililapp? Aatompomm koos tolmuga.
Mis on puurasv? Mesi.
Reerasv? Kivijuur? Lumi ja jää, maa, muld.
Mis on juudipiinaja? Zaporozets.
Varesejalad? Ülemuste allkirjad.

Väärrib mainimist, et kenninglikku troopi rakendatakse veel ühes keerdküsimusmallis, omapärastes *Kas võtad ...* ja *Kas lähed*-algulistest tekstides:

Kas võtad soo soldati või maa möldri? Heinakuhja või viljakuhila.
Kas võtad oru oina või laane lamba? Vähi või hundi.

Kas võtad puupunni või heinajunni? Õuna või hobusenonni.

Kas võtad selle, mis silla all sibiseb, või mis kadakapöösas kabiseb? Kala või ussi.

Kogu sedalaadi ainesele on tunnuslik, et lahendpaaris on enamasti kõrvuti „hea või kõlbulik” ja „halb või kõlbmatu” referent. Küsimuse mõistukõne ise on seevastu tihti konstrueeritud nii, et halvast püütakse jätta hea mulje ja vastupidi, ning seega tõugatakse vastajat vale vastuse poole.

Kokkuvõtteks

Keerdküsimuste suhted vanasõnadega näitavad viimaste tähenduskonteksti muutumist. Üldiselt peegeldavad arhailised vanasõnad (poeetilis-didaktiline ütluste repertuaar, mis võib olla täis vasturääkivusi) tervikuna maailmavaatelisi väärtushinnanguid, kus kajastuvad sotsiaalpsühholoogilised arusaamad (möödukuse rõhutamine, vana uuele eelistamine, naturaalsete väärtuste eelistamine võõrandatuile, inimest kahjustavate pahede taunimine). Nali pole vanasõnades kohustuslik, kuid mitte ka välistatud. Seevastu keerdküsimustes on vanasõnalise ainese kasutuse eesmärkide keskmes huumor ja nali. Folkloori lühivormid on üleüldse koomilisega lahutamatult ja loomulikult seotud. Tõsimeelne vanasõnaline ellusuhtumine saab keerdküsimuste kontekstis vaimuka või vähem vaimuka konstruktsioonina äraspidise sisu ning pannakse kehtima asjade kohta, mille kohta need loogiliselt võttes ei käi – kokkusobimatus põhjustab ootamatuse ja üllatusmomendi, kutsudes esile huumori.

Lõpetuseks tuleb nentida, et mõistatuste ühel tänapäeva levinumal alaliigil keerdküsimusel on palju kokkupuutepunkte nii mõistatusliigisiselt kitsalt pinnalt (nt keerdküsimus *versus* pärimõistus, keerdküsimus *versus* piltmõistus) kui ka laiemalt teiste folkloorivormidega (nt mõistus *versus* narratiiv, mõistus *versus* vanasõna). See tõestab veenvalt ainese mitmetahulisust, kus üks ja sama sisu võib pärimuse elavas kasutuses oma vormi vaheldada. Selline kohandumine mõjub hästi nii arhailise vanasõna kui ka keerdküsimuse elujõule. On juba klassikaks kulunud tõde, et kuidas mingit konkreetset arhiiviteksti oleks otstarbekam žanriliselt määratleda ja kuhu paigutada, on ikkagi arhiivitöötajate, mitte pärimuse valdaja probleem. Valdaja ehk kõneleja kasutab teksti kas teadlikult või alateadlikult vastavalt oma kultuuri-ruumis välja kujunenud traditsioonitunnetusele ja pädevusele.